

Vägledning om Konkurser och förorenade områden

Denna vägledning har tagits fram för att underlätta miljötillsynsmyndigheternas handläggning av ärenden som rör konkurser och förorenade områden. Då uppstår nämligen ofta olika juridiska frågor, så som:

- *Har konkursboet något ansvar för den förorenade fastigheten?*
- *Är konkursförvaltaren skyldig att transportera bort det farliga avfallet?*
- *Vem ska tillsynsmyndigheten rikta sitt föreläggande mot?*
- *Bör tillsynsmyndigheten agera på något sätt vid konkursen?*

Vägledningen består av tre delar. Den första delen besvarar frågor om konkurser i allmänhet och den andra delen besvarar frågeställningar kopplade till ärenden inom främst förorenade områden. I den tredje delen hittar du en beskrivning av konkursförfarandet från start till mål. Angränsande frågor om exempelvis likvidation och bidrag berör vi endast kort.



Foto: Gustav Montelius, Länsstyrelsen Skåne

Innehåll

Del 1 – Frågor och svar om konkurser i allmänhet	4
1. Vad är en konkurs?	4
2. Vem kan försättas i konkurs?	4
3. Vilka är aktörerna inom konkurser?	4
4. När riskerar man att försättas i konkurs?	5
5. Hur försätts man i konkurs?	5
6. Hur får tillsynsmyndigheten reda på om en konkurs har inletts?	5
7. Vad innebär det att försättas i konkurs?	6
8. Hur avslutas en konkurs	6
9. Vem är konkursförvaltaren?	6
10. Vem utövar tillsyn över konkursförvaltarens arbete?	7
11. Vad är skillnaden mellan konkursfordringar, konkurskostnader och massakostnader?	7
12. I vilken ordning betalas konkursfordringarna?	7
13. Vem kan jag kontakta för mer information om en viss konkurs?	8
 Del 2 – Miljöfrågor och konkurser	9
14. När kan ett konkursbo få ett miljörättsligt ansvar?	9
15. Vilket ansvar har ett konkursbo som förvarar miljöfarliga ämnen utan att orsaka en föroreningsskada (situation a)?	9
16. Vilket ansvar har ett konkursbo som förvarar eller har förvarat miljöfarliga ämnen och därigenom orsakar eller har orsakat en föroreningsskada (situation b)?	9
17. Vilket ansvar har ett konkursbo som fortsätter bedriva konkursgäldenärens verksamhet (situation c)?	10
18. Vilket ansvar har ett konkursbo som fortsätter bedriva konkursgäldenärens tillståndspliktiga verksamhet med villkor om avhjälpanåtgärder (situation d)?	10
19. Kan tillsynsmyndigheten ha en konkursfordran?	10
20. Kan en konkursfordran göras gällande om man inte vet hur stor den är?	11
21. Kan tillsynsmyndigheten få utdelning i konkursen?	11
22. Vilket ansvar för eventuella föroreningar kan den få som köper hela eller del av en verksamhet från ett konkursbo?	12
23. Vilket ansvar kan den få som köper en förorenad fastighet av ett konkursbo?	12
24. Vad innebär det att en konkursförvaltare överger (abandonerar) egendom?	12
25. Vad är en herrelös fastighet?	13

26. Vad är problemet med herrelösa fastigheter?	13
27. Vad är resultatet av en expropriation av en herrelös fastighet?	14
28. Herrelösa fastigheter – möjlighet till statlig finansiering?	14
29. Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös?	15
30. Vad innebär konkursförvaltarens anmälningsskyldighet?	15
31. Har en konkursförvaltare ett straffrättsligt ansvar?	15
32. Vad är skillnaden mellan konkurs, likvidation och rekonstruktion?	16
 Del 3 – Beskrivning av konkursprocessen	 17

Del 1 – Frågor och svar om konkurser i allmänhet

1. Vad är en konkurs?

Enkelt uttryckt kan man säga att den som på lång sikt inte kan betala sina skulder riskerar att försättas i konkurs. I konkursen tas den skuldsattes tillgångar, till exempel en fastighet, tvångsvis i anspråk för att betala skulderna. Detta görs för att de som har krav på den som är försatt i konkurs ska kunna få betalt till så stor del som möjligt. Syftet med att ha ett lagreglerat konkursförfarande är att förhindra kapplöpning om tillgångarna.

2. Vem kan försättas i konkurs?

Såväl juridiska som fysiska personer kan försättas i konkurs.

En juridisk person = En sammanslutning (organisation) som har rättskapacitet och därmed kan ha både rättigheter och skyldigheter. En juridisk person kan med andra ord ingå avtal, äga tillgångar och ådra sig skulder.

En fysisk person = Ett juridiskt begrepp för en människa.

Exempel på juridiska personer

- aktiebolag
- handelsbolag
- ekonomisk förening
- ideell förening
- konkursbo

3. Vilka är aktörerna inom konkurser?

Den som är försatt i konkurs kallas, oavsett om det är en fysisk eller juridisk person, för konkursgäldenär. Ett bolag som försatts i konkurs kan även kallas konkursbolag.

Konkursbolaget ska inte blandas ihop med konkursboet, som är en egen juridisk person. Konkursboet bildas i samband med konkursen och tar över konkursgäldenärens tillgångar. Som utgångspunkt ansvarar konkursboet inte för konkursgäldenärens förpliktelser.

Konkursförvaltaren är den person som ansvarar för konkursen och dess handläggning. Konkursförvaltaren företräder också konkursboet.

Den som har krav på konkursgäldenären kallas för borgenär. Ett krav kan uppkomma om man exempelvis inte får betalt för varor som levererats. Det kallas då för att man har en fordran (ett krav) på gäldenären.

Så här skriver du till ett konkursbo!

Om bolaget innan konkursen hette "X AB" skriver du till dess konkursbo så här: *Miljöförvaltningen i Y kommun förelägger X AB:s konkursbo att...*

Konkursgäldenär	=	Den juridiska eller fysiska person som har försatts i konkurs.
Konkursbolag	=	Om konkursgäldenären är ett bolag kallas detta även för konkursbolaget.
Konkursbo	=	Den juridiska person som bildas i samband med konkursen och som tar över rådigheten över konkursgäldenärens tillgångar.
Konkursförvaltare	=	Företrädaren för konkursboet.
Borgenär	=	Den som har fordringar/krav på någon annan (gäldenären).

4. När riskerar man att försättas i konkurs?

Den som inte kan betala sina skulder i rätt tid, och inte heller kommer att kunna göra det under en längre tid, riskerar att försättas i konkurs. Detta kallas för att man är på obestånd eller att man är insolvent.

5. Hur försätts man i konkurs?

Tingsrätten fattar beslut om att försätta någon i konkurs. Ett beslut om konkurs gäller omedelbart och konkursutbrottet inträffar således vid den tidpunkt som tingsrätten meddelar beslutet om konkurs. För att tingsrätten ska fatta ett sådant beslut krävs att tingsrätten fått in en ansökan om konkurs av antingen gäldenären själv eller från någon av borgenärerna.

Tingsrättens beslut om konkurs kan överklagas till hovrätten. Konkursbeslutet gäller dock omedelbart, alltså även om det överklagas. Om konkursbeslutet överklagas bör konkursförvaltaren endast vidta de allra mest nödvändiga åtgärderna. Om du vill vara säker på att ett konkursbeslut har vunnit laga kraft kontaktar du tingsrätten.

6. Hur får tillsynsmyndigheten reda på om en konkurs har inletts?

Det enklaste sättet att få reda på om en konkurs har inletts är att titta i Bolagsverkets Näringslivsregister. Där finns nämligen uppgifter både om när en konkurs har inletts och när den har avslutats. Det går också bra att ringa Bolagsverket och fråga.

I Bolagsverkets Näringslivsregister hittar du mycket information. Bland annat kan du få uppgifter om var ett bolag har sitt säte, när en konkurs har inletts och när den har avslutats.

Ett annat sätt är att titta i Post- och Inrikes Tidningar (PoIT). Ett beslut om konkurs ska nämligen kungöras i PoIT, som är det officiella kungörelseorganet på internet med bland annat kungörelser från myndigheter. Av konkurskungörelsen framgår till exempel datum för konkursbeslutet och vem som är konkursförvaltare i den aktuella konkursen.

Du kan också få kännedom om att en konkurs har inletts genom att konkursförvaltaren hör av sig till miljötillsynsmyndigheten. En konkursförvaltare är nämligen enligt 7 kapitlet 16 a § konkurslagen (1987:672) skyldig att anmäla till den myndighet som enligt 26 kapitlet miljöbalken (1998:808) utövar tillsyn om hen har anledning att anta att det finns kvarlämnade kemiska produkter, biotekniska organismer eller farligt avfall som behöver omhändertas samt vid misstanke om mark- eller vattenföroreningar.

Ett annat alternativ är att fråga tingsrätten där den fysiska eller juridiska personen har sin hemvist. En fysisk person har sin hemvist på den ort där hen var folkbokförd i november föregående år. Bolag har sin hemvist där styrelsen har sitt säte. I Bolagsverkets Näringslivsregister finns upplysningar om var ett bolag har sitt säte.

7. Vad innebär det att försättas i konkurs?

Att försättas i konkurs är mycket ingripande. Som utgångspunkt gäller att den som försätts i konkurs förlorar rätten att förfoga över sin egendom, rätten att driva rörelse och att ingå avtal. Alla tillgångar kommer alltså att omhändertas med tvång.

Om en juridisk person försätts i konkurs innebär det inte någon begränsning för ställföreträdaren, till exempel den verkställande direktören (VD:n), i dennes privata ekonomi. De som har företrätt bolaget har dock inte längre rätt att göra detta.

8. Hur avslutas en konkurs

Hur en konkurs avslutas beror på om det finns tillgångar eller inte i konkursen. Som huvudregel gäller:

- om det inte finns några pengar i konkursen ska tingsrätten besluta om avskrivning av konkursen,
- om det finns pengar att dela ut ska konkursförvaltaren upprätta ett utdelningsförslag som skickas till tingsrätten. När tingsrätten fastställt utdelningsförslaget anses konkursen avslutad.

Konkursens avslut innebär att den juridiska personen som konkursboet utgör ska upplösas. Konkursboet förlorar i och med avslutandet som utgångspunkt sin rättskapacitet och partsbehörighet. Om konkursgäldenären är en juridisk person innebär konkursens avslut även att den juridiska personen upplöses och att samtliga skulder försvinner. För fysiska personer innebär avslutet endast att konkurstillståndet upphör.

Uppgifter om avslutade konkurser finns i Bolagsverkets Näringslivsregister. Ett bolag finns kvar i detta register även om konkursen avslutades för många år sedan.

9. Vem är konkursförvaltaren?

I samband med konkursbeslutet utser tingsrätten en konkursförvaltare att hantera konkursen. Konkursförvaltarens arbete regleras av konkurslagen. Konkursförvaltaren är den person, ofta en advokat med erfarenhet inom obeståndsrätt och affärsjuridik, som får i uppgift att driva konkursprocessen och att företräda konkursboet. Det är alltså konkursförvaltaren som exempelvis ser till att den egendom som finns i konkursboet säljs på mest förmånligt sätt och att anställda i konkursbolaget får sin lön.

Konkursförvaltaren har rätt till skälig ersättning för sitt arbete. Ersättningen till konkursförvaltaren betalas av medel från konkursboet. Om det inte finns tillräckligt med pengar i konkursen betalar staten arvodet.

Tingsrätten upprättar en handling som kallas "bevis om förordnande". Av denna framgår det vem som är förordnad till konkursförvaltare i en viss konkurs. Även av konkurskungörelsen i Post- och Inrikes Tidningar framgår det vem som är utsedd till konkursförvaltare.

10. Vem utövar tillsyn över konkursförvaltarens arbete?

Tillsynen över konkursförvaltarens arbete utförs av den del inom Kronofogdemyndigheten, som kallas konkurstillsynen. Konkurstillsynen har möjlighet att yttra sig till tingsrätten om vem som ska bli konkursförvaltare i en viss konkurs.

11. Vad är skillnaden mellan konkursfordringar, konkurskostnader och massakostnader?

Konkursfordringar är sådana krav som borgenärerna har gentemot konkursgäldenären. En konkursfordran måste ha uppstått innan konkursutbrottet. Det kan handla om en hyresvärd som inte har fått betalt för hyran, en leverantör som levererat produkter som inte har betalats, en bank som har lånat ut pengar som inte har återbetalats eller en konsult som utfört undersökningar som inte har betalats. En konkursfordran blir betald i den mån som medel kan frigöras genom konkursförfarandet.

Konkurskostnader och massakostnader är sådana kostnader som konkursboet kan dra på sig. De är alltså hänförliga till konkursen i sig. Vad som kan vara en konkurskostnad är begränsat och anges uttryckligen i 14 kapitlet 1 § konkurslagen. Det rör sig främst om olika former av arvoden och ersättningar till konkursförvaltare och biträden.

En massakostnad är en skuld som konkursboet har ådragit sig, till exempel:

- kostnader för omhändertagande av miljöfarligt avfall,
- kostnader för inköp av varor och tjänster som behövs för att konkursboet ska kunna driva vidare en verksamhet eller
- kostnader som uppkommer för att skydda konkursboets egendom, till exempel kostnad för att stängsla in ett verksamhetsområde.

Om konkursboet inte har tillräckligt med pengar för att betala konkurskostnaderna får dessa ersättas av staten. Massakostnaderna betalas efter konkurskostnaderna, men får däremot inte betalas av staten. Eftersom staten bara ersätter konkurskostnader kan gränsdragningen mellan konkurskostnader och massakostnader vara viktig.

Först efter att konkurskostnader och massakostnader har betalats kan borgenärerna få utdelning för sina konkursfordringar.

Om konkursboet inte har tillräckligt med pengar för att betala alla massakostnader kan det leda till att konkursboet försätts i konkurs. Då bildas ett nytt konkursbo med en ny konkursförvaltare.

12. I vilken ordning betalas konkursfordringarna?

I vilken ordning borgenärerna ska få betalt (utdelning) i en konkurs regleras av förmånsrättslagen (1970:979). Enkelt uttryckt kan man säga att en borgenär som har förmånsrätt för sin fordran har rätt till betalning före andra borgenärer. Förmånsrätt regleras endast i lag, ett avtal om att en fordran ska ha förmånsrätt är alltså utan verkan.

Fordringar som inte har någon förmånsrätt kallas för oprioriterade fordringar. Tillsynsmyndighetens eventuella fordringar som avser sanering eller undersökning hamnar i regel här. De oprioriterade fordringarna utgör ofta det stora antalet fordringar i konkursen. De borgenärer som har oprioriterade fordringar får endast betalt om det finns medel kvar efter utdelning till prioriterade borgenärer. Det vill säga borgenärer som har fordringar med förmånsrätt. Normalt sett kan en borgenär med en oprioriterad fordran inte räkna med att få fullt betalt, hen får i stället nöja sig med att få en del av sitt krav ersatt. I många fall räcker pengarna över huvud taget inte till för att betala ens någon mindre del av de oprioriterade fordringarna.

Tänk på att verksamhetsutövaren kan ha ställt en ekonomisk säkerhet, som skulle kunna tas i anspråk för avhjälpandeåtgärder. Detta gäller oavsett om tillsynsmyndigheten har en fordran i konkursen eller inte. Kontakta länsstyrelsen för mer information.

13. Vem kan jag kontakta för mer information om en viss konkurs?

Upplysningar och handlingar i en viss konkurs kan lämnas av tillsynsmyndigheten för konkurser, den tingsrätt som hanterar konkursen eller av konkursförvaltaren. Konkursförvaltaren är den som är mest insatt i det enskilda ärendet.

Vill du få en bild av vad som har hänt i en konkurs, till exempel hur miljöfarligt avfall har hanterats, kan du kontakta konkursförvaltaren, tingsrätten eller konkurs-tillsynen för att få en kopia av arbetsredogörelsen.

Del 2 – Miljöfrågor och konkurser

14. När kan ett konkursbo få ett miljörättsligt ansvar?

Grundprincipen är att konkursboet inte ansvarar för konkursgäldenärens förpliktelser. Trots det kan ibland miljörättsliga krav till följd av föroreningar riktas mot konkursboet. Förenklat beskrivet kan ett konkursbo få ett miljörättsligt ansvar i fyra olika situationer:

- Om konkursboet förvarar miljöfarliga ämnen utan att orsaka någon förorenings-skada.
- Om konkursboet förvarar eller har förvarat miljöfarliga ämnen och förvaringen orsakar eller har orsakat en föroreningsskada.
- Om konkursboet driver konkursgäldenärens verksamhet vidare och därigenom bidrar till en föroreningsskada.
- Om konkursboet driver vidare konkursgäldenärens tillståndspliktiga verksamhet med villkor om efterbehandlingsåtgärder.

15. Vilket ansvar har ett konkursbo som förvarar miljöfarliga ämnen utan att orsaka en föroreningsskada (situation a)?

Om ett konkursbo till exempel förvarar miljöfarligt avfall är konkursboet att betrakta som utövare av en pågående miljöfarlig verksamhet enligt 9 kapitlet miljöbalken. Konkursboet är då skyldigt att till exempel vidta förebyggande åtgärder enligt 2 kapitlet miljöbalken.

Notera att ett eventuellt föreläggande ska riktas mot konkursboet, inte mot konkursförvaltaren.

Miljötillsynsmyndigheten kan då, med stöd av 2 och 9 kapitlen miljöbalken, ställa krav på konkursboet om att exempelvis förvaring endast får ske på hårdgjord yta eller att forsla bort de miljöfarliga ämnena.

I [NJA 2006 s. 662](#) konstaterades det att i de fall där konkursförvaltaren inte drivit vidare konkursgäldenärens verksamhet sträcker sig dennes skyldighet att omhänderta miljöfarligt avfall bara så långt som boet kan betala. Enligt grundläggande konkursrättsliga principer får nämligen konkursförvaltaren inte betala massakostnader (till exempel kostnader för omhändertagande av miljöfarligt avfall) om inte konkursboets tillgångar räcker till att betala konkurskostnaderna, se fråga 11. Vad är skillnaden mellan konkursfordringar, konkurskostnader och massakostnader?

16. Vilket ansvar har ett konkursbo som förvarar eller har förvarat miljöfarliga ämnen och därigenom orsakar eller har orsakat en föroreningsskada (situation b)?

Lästips!
I [MÖD 2002:16](#) ansågs ett konkursbo ansvarigt för föroreningar från en läckande lastbil.

Om förvaringen leder till en miljöskada får konkursboet ett verksamhetsutövaransvar för att åtgärda skadan enligt 2 kapitlet 8 § och 10 kapitlet 2 § miljöbalken.

Miljötillsynsmyndigheten kan då ställa krav på konkursboet om avhjälpandeåtgärder enligt 10 kapitlet miljöbalken.

17. Vilket ansvar har ett konkursbo som fortsätter bedriva konkursgäldenärens verksamhet (situation c)?

Om konkursboets fortsatta verksamhet i någon mån bidrar till eller förvärrar en föroreningsskada kan konkursboet bli ansvarigt som verksamhetsutövare enligt 10 kapitlet 2 § miljöbalken.

Om konkursboets fortsatta verksamhet inte bidrar till eller förvärrar en föroreningsskada är konkursboet inte ansvarigt för avhjälpandeåtgärder enligt 10 kapitlet 2 § miljöbalken.

Eftersom konkursboet inte "förvärvar" konkursgäldenärens verksamhet blir de vanligtvis gällande principerna om övertagande av ansvar vid överlåtelse av verksamhet inte tillämpliga.

Lästips!

MÖD [2013:36](#), två konkursbon ansågs ha bedrivit gruvverksamhet och var därmed ansvariga verksamhetsutövare enligt 10 kapitlet miljöbalken. Skäl för jämkning ansågs inte föreligga.

18. Vilket ansvar har ett konkursbo som fortsätter bedriva konkursgäldenärens tillståndspliktiga verksamhet med villkor om avhjälpandeåtgärder (situation d)?

Vissa tillstånd är villkorade av att verksamhetsutövaren vidtar avhjälpandeåtgärder, exempelvis att området där verksamheten bedrivits ska återställas efter avslut. Om ett konkursbo driver vidare en sådan tillståndspliktig verksamhet övertar konkursboet också det villkorade avhjälpandeansvaret.

Lästips!

MÖD [2005:29](#), även om konkursgäldenärens verksamhet är villkorad av efterbehandlingsåtgärder blir konkursboet inte ansvarigt för dessa om verksamheten avslutats före konkursutbrottet.

19. Kan tillsynsmyndigheten ha en konkursfordran?

Om en fordran på konkursgäldenären uppstår innan beslutet om konkurs kan den anmälas som en konkursfordran i konkursen. När det gäller tillsynsmyndighetens krav på konkursgäldenären att efterbehandla ett område finns ingen lagstiftning eller praxis som tydligt talar om hur sådana krav ska hanteras i en konkurs. Trots detta vill Juristsamverkansgruppen lämna förslag på hur tillsynsmyndigheten kan resonera i konkurssituationer. Våra förslag bygger på slutsatser från en rättsutredning angående konkurs och miljöskuld.¹

Vår syn är att tillsynsmyndigheten har en oprioriterad fordran som kan göras gällande i konkursen om föroreningen har uppstått innan beslutet om konkurs. Fordran uppkommer alltså redan när föroreningen uppstår. Det är inte nödvändigt att tillsynsmyndigheten har meddelat ett föreläggande om undersökning eller åtgärd.

För mer information om tillsynsmyndighetens möjlighet att göra sin fordran gällande i en konkurs och om tillsynsmyndighetens rätt till utdelning, se fråga 7 och 8. Tänk på att rättsläget är oklart. Vår rekommendation är att så tidigt som möjligt ha en dialog med verksamhetsutövaren om eventuella krav på avhjälpande. Detta oavsett om det finns ett

¹ Se Promemoria 2023-02-08 angående konkurs och miljöskuld upprättad av Advokatbyrån Kaiding och Advokatfirman Schjødt.

överhängande hot om konkurs eller ej. Alla kontakter med verksamhetsutövaren bör dokumenteras. Sådan dokumentation kan fungera som bevis i en senare konkurs.

Om tingsrätten beslutar om ett bevakningsförfarande² måste tillsynsmyndigheten anmäla sin fordran till rätten inom den tid som framgår av beslutet. Detta gäller även om konkursgäldenären eller konkursförvaltaren känner till fordran. Ett bevakningsförfarande är en indikation på att det finns pengar att dela ut i konkursen. Om det är en konkurs utan bevakningsförfarande ska konkursförvaltaren utreda vilka fordringar som kan göras gällande.

Om tillsynsmyndighetens fordran är känd ska tingsrätten, när bevakningsförfarandet inleds, särskilt underrätta myndigheten om bevakningsförfarandet. I annat fall måste tillsynsmyndigheten bevaka kungörelser om bevakningsförfaranden. Vi rekommenderar därför att tillsynsmyndigheten tar kontakt med konkursförvaltaren i ett tidigt skede för att säkerställa att tillsynsmyndighetens fordran kommer med.

20. Kan en konkursfordran göras gällande om man inte vet hur stor den är?

Tillsynsmyndighetens krav när det gäller avhjälpande av föroreningsskador är ofta svåra att precisera till ett visst belopp. Vi delar den bedömning som redovisas i rättsutredningen om konkurs och miljöskuld³ att tillsynsmyndigheten kan precisera sitt krav genom att göra en rimlig uppskattning av fordrans storlek utifrån vad som är känt vid tidpunkten. Det är viktigt att vara tydlig med att det är fråga om en uppskattning och det underlag som ligger till grund för uppskattningen bör redovisas, exempelvis en offert på en huvudstudie eller en jämförelse med vad liknande huvudstudier brukar kosta.

21. Kan tillsynsmyndigheten få utdelning i konkursen?

Om pengarna i konkursen räcker till att betala så kallade oprioriterade fordringar kan det vara möjligt för tillsynsmyndigheten att få utdelning för sin fordran. En förutsättning för att utdelning ska kunna ske är att fordran kan preciseras till ett visst belopp. Detta kan vara svårt i efterbehandlingssammanhang.

För undersöknings- och saneringskostnader som redan har uppkommit är det lätt att lämna ett preciserat fordringsbelopp. Men eftersom arbetet med förorenade områden ofta är ett långvarigt arbete kan det hända att några faktiska kostnader inte har uppkommit för tillsynsmyndigheten. I sådana fall kan vi tänka oss att tillsynsmyndigheten kan ange det lägsta belopp som en motsvarande undersökning brukar kosta eller ett belopp baserat på offerter som har begärts in för efterbehandlingen eller undersökningen.

² Se del 3, Beskrivning av konkursprocessen.

³ Se Promemoria 2023-02-08 angående konkurs och miljöskuld upprättad av Advokatbyrån Kaiding och Advokatfirman Schjødt.

Om tillsynsmyndigheten har beslutat om avhjälpande genom rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kapitlet 18 § miljöbalken skulle den kostnaden kunna uppges som fordran. Det skulle till exempel kunna vara kostnader för att frakta bort farligt avfall eller andra brådskande åtgärder. Även ett föreläggande från tillsynsmyndigheten skulle kunna öka möjligheten till utdelning då det av förelägandet framgår vilka skyldigheter den ansvarige har. Tillsynsmyndigheten skulle då möjligen kunna beräkna kostnaderna för de förelagda åtgärderna.

Rättelse på den felandes bekostnad innebär att någon annan vidtar de åtgärder som behövs. Kostnaderna förskötteras av allmänna medel och verksamhetsutövaren krävs på betalning i efterhand. Innan tillsynsmyndigheten fattar beslut om rättelse ska den samråda med Naturvårdsverket om det finns risk för att kostnaden inte kan tas ut av den som beslutet riktas mot.

Det är viktigt att betona att ovanstående är vårt förslag på hur frågan kan hanteras. Så vitt vi vet har frågan om tillsynsmyndighetens rätt till utdelning ännu inte prövats av domstol, varför mycket fortfarande är osäkert. Vår bedömning är att tillsynsmyndighetens chanser till utdelning i konkursen ökar om myndigheten kan lämna ett bra underlag till konkursförvaltaren för att precisera sin fordran.

22. Vilket ansvar för eventuella föroreningar kan den få som köper hela eller del av en verksamhet från ett konkursbo?

Den som tar över en verksamhet tar som utgångspunkt över såväl rättigheter som skyldigheter från den tidigare verksamhetsutövaren. Detta gäller även efterbehandlingsansvaret och även om den som säljer verksamheten är ett konkursbo. Läs gärna mer om ansvar vid överlåtelse av verksamhet i [Juristsamverkansgruppens vägledning om ansvar vid övertagande av verksamhet genom inkråmsförvärv](#).

Lästips!

[MÖD 2012-06-29 i mål M 3001-12.](#)

Förvärv av inkråm från ett konkursbo kan leda till ett miljörättsligt ansvar enligt 10 kapitlet miljöbalken om den verksamhet som drivs vidare liknar den tidigare tekniskt och miljömässigt.

23. Vilket ansvar kan den få som köper en förorenad fastighet av ett konkursbo?

Den som förvärvar en förorenad fastighet från ett konkursbo riskerar att få ett ansvar för föroreningarna på fastigheten enligt 10 kapitlet 3 § miljöbalken.

24. Vad innebär det att en konkursförvaltare överger (abandonerar) egendom?

Konkursförvaltaren har till uppgift att omvandla tillgångarna i konkursboet till pengar för att kunna betala borgenärernas fordringar på konkursgäldenären. Om det finns en risk för att viss egendom, till exempel en förorenad fastighet, kommer att utgöra en belastning för konkursboet har konkursförvaltaren möjlighet att överge (abandonera) egendomen. Konkursboets miljörättsliga ansvar kan kvarstå trots abandonering vilket framgår bland annat av nedanstående rättsfall.

Eftersom det inte finns någon reglering kring att överge egendom är frågorna kring detta komplicerade. Allmänt sett innebär abandonering en möjlighet för konkursförvaltaren att

antingen låta bli att ta upp egendom i konkursboet i samband med konkursutbrottet eller att överge egendom under konkursens gång, exempelvis en förorenad fastighet. Den övergivna egendomen går då åter till konkursgäldenären. Vilken rådighet konkursgäldenären har över egendom som denne återfått efter abandonering under tiden som konkursen pågår är dock oklart.

Lästips – abandonering!

- [NJA 2004 s. 777](#), abandonering betraktas inte som en rättshandling som blir bindande för konkursboet i förhållande till konkursgäldenären då konkursen fortfarande pågår.

- [MÖD 2015:19](#), även om ett konkursbo abandonerar en fastighet kan konkursboet bli ansvarigt för miljötillsynsavgift för tillsynsåtgärder vidtagna efter konkursutbrottet. Domstolen menade att konkursboet inte kunde undgå sitt miljörettsliga ansvar genom att återropa abandonering.

- I en dom från Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen i november 2016, [mål nr M 4215-16](#), menade domstolen att ett konkursbo var skyldigt att, så långt konkursboets medel räckte, transportera bort miljöfarligt avfall trots att konkursboet menade att man hade abandonerat avfallet. Prövningstillstånd beviljades inte.

- I en dom från Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen i december 2016, [mål nr M 2954-16](#), menade domstolen att ett konkursbo var ansvarigt för att ta bort blästersand som konkursbolaget gett upphov till. Detta trots att konkursboet inte ägde fastigheten som blästersanden förvarades på. Domstolen menade att då det är fråga om avfall har konkursboet en skyldighet att göra sig av med det och att abandonering inte kan återopas för att undgå ett miljörettsligt ansvar. Domen överklagades inte.

25. Vad är en herrelös fastighet?

Herrelösa fastigheter är sådana fastigheter som "ägs" av upplösta juridiska personer. Enklare uttryckt är fastigheterna ägarlösa. Oftast är det fastigheter som har blivit övergivna eller lämnats osålda i samband med ett aktiebolags konkurs.

26. Vad är problemet med herrelösa fastigheter?

Herrelösa fastigheter kan skapa problem eftersom de saknar företrädare med rättshandlingsförmåga. Det vill säga en fysisk eller juridisk person som har möjlighet att agera med rättsligt bindande verkan, till exempel när det gäller att godkänna tillträde för efterbehandling eller att sälja fastigheten. Problem kan då uppstå för miljötillsynsmyndigheten när den vill förelägga fastighetsägaren om avhjälpandeåtgärder. Detsamma gäller vid exempelvis beslut om åtgärder till följd av förvaring av miljöfarliga ämnen på fastigheten. Det finns då ingen som kan vara mottagare av ett sådant beslut. Det är inte heller möjligt att söka och få bidrag eller statligt stöd för avhjälpandeåtgärder om fastigheten är herrelös.

I förhoppning om att få till stånd en lösning på problemet har det införts bestämmelser i expropriationslagen (1972:719) som gör det möjligt att förordna en god man att företräda den upplösta juridiska personen vid expropriation och inlösen av fastigheten enligt plan- och bygglagen (2010:900). Enligt 2 kapitlet 7 § expropriationslagen får expropriation ske för att försätta eller hålla fastighet i tillfredsställande skick, när grov

vanvård föreligger eller kan befaras uppkomma. Med stöd av paragrafen kan kommuner ansöka om tillstånd till expropriation av herrelösa fastigheter, varvid en god man kan utses.

Lästips!

NJA 2015 s. 132 I maj 2012 tog en konkursförvaltare del av en värdering som visade att fastigheten saknade värde eller hade ett negativt värde. Därefter vidtog konkursförvaltaren försäljningsåtgärder och sålde sedan fastigheten för en krona i december 2013.

Domstolen menade att det arbete som konkursförvaltaren hade utfört i syfte att få fastigheten såld inte kunde anses ha främjat en förmånlig och snabb avveckling av konkursboet. Konkursförvaltaren fick därför inte utbetalt hela det arvode som konkursförvaltaren hade begärt.

I syfte att motverka att herrelösa fastigheter uppstår finns det en möjlighet för konkursförvaltare att få ersättning från staten för kostnader som uppkommer i samband med försäljning av fast egendom. Rätten till ersättning är dock begränsad. Även om åtgärder som en konkursförvaltare vidtar för försäljning av fast egendom från allmän synpunkt är nyttiga krävs fortfarande att konkursförvaltarens åtgärder uppfyller kravet på en förmånlig och snabb avveckling för att konkursförvaltaren ska ha rätt till ersättning för vidtagna åtgärder.

27. Vad är resultatet av en expropriation av en herrelös fastighet?

Expropriation innebär att herrelösa fastigheter får en företrädare med rättshandlingsförmåga. Detta medför i sin tur att processer som försäljning, efterbehandling eller ansökan om bidrag eller statligt stöd underlättas.

Naturvårdsverket anser att expropriation inte bör leda till ansvar för förvärvaren enligt 10 kapitlet 3 § miljöbalken⁴. Detta eftersom expropriation inte ingår bland de uppräknade förvärvsformerna. Det är alltså möjligt att ta över ägandet av en fastighet genom expropriation utan att få ett ansvar enligt 10 kapitlet miljöbalken.

28. Herrelösa fastigheter – möjlighet till statlig finansiering?

Eftersom en herrelös fastighet saknar företrädare med rättshandlingsförmåga kan det uppstå problem om utredning och sanering kräver statlig finansiering. Naturvårdsverket uttalar i sin vägledning⁵ att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar efter en bedömning i varje enskilt fall. Statlig finansiering kan dock inte beviljas till objekt i åtgärdsskede där ägarskapet inte är fastställt. I denna situation finns det nämligen en risk för att fastigheten som åtgärdats med statlig finansiering återfår ett värde och om konkursen återupptas och fastigheten säljs så är inte staten garanterad att få tillbaka den kostnad som den statliga finansieringen stått för.

När en herrelös fastighet fått en ägare, skulle statlig finansiering i form av antingen statsbidrag eller statligt stöd kunna vara aktuell i ett åtgärdsskede. Anledningen till att

⁴ Naturvårdsverket, Avhjälpande av föroreningsskador - Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningsskador, utgåva 16, s. 78 f.

⁵ Se fotnot ovan.

Naturvårdsverket anser att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar, efter en bedömning i varje enskilt fall, är att utredningar inte bidrar till att fastigheten ökar i värde. Naturvårdsverket anser att det även är möjligt att bevilja statsbidrag för akuta åtgärder efter en bedömning i varje enskilt fall, då syftet med en akut åtgärd inte är att öka värdet på fastigheten utan att förhindra att en pågående föroreningsituation förvärras.

29. Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös?

Det kan ibland uppstå situationer där en kommun överväger att överta ägandet av en fastighet. Framför allt om fastigheten saknar ägare (så kallad herrelös fastighet) eller om den nuvarande fastighetsägaren av olika skäl inte kan eller bör kvarstå som ägare av fastigheten under avhjälpandeåtgärden.

Om kommunen då tillämpar reglerna om expropriation, anser Naturvårdsverket att kommunen inte riskerar att förvärvet medför ett förvärvsansvar enligt 10 kapitlet 3 § miljöbalken. Om kommunen i stället väljer att köpa fastigheten kan förvärvet medföra ett ansvar enligt 10 kapitlet 3 § miljöbalken.

Av Kvalitetsmanualen⁶ framgår att i de fall köpet medför ett ansvar, och köpet görs av kommunen i syfte att avhjälpa en föroreningskada, kan Naturvårdsverket ändå bevilja statlig finansiering för efterbehandlingen om synnerliga skäl föreligger enligt 3 § andra stycket 3 bidragsförordningen eller 10 § 3 stödförordningen. Naturvårdsverket gör då en bedömning av förutsättningarna i ärendet där verket särskilt beaktar typ av förorening, skälet för varför inte expropriation är lämpligt, typ av fastighet, ägandeförhållanden och brukningssätt. Innan kommunen påbörjar ett köp eller ett expropriationsförfarande är det lämpligt att stämna av med Naturvårdsverket för att få klart för sig under vilka förutsättningar statlig finansiering kan bli aktuell.

30. Vad innebär konkursförvaltarens anmälningsskyldighet?

Konkursförvaltaren är enligt 7 kapitlet 16 a § konkurslagen skyldig att anmäla till miljötillsynsmyndigheten om hen har anledning att anta att konkursgäldenären har lämnat kvar kemiska produkter, biotekniska organismer eller farligt avfall som behöver omhändertas. Anmälningsskyldigheten gäller även vid misstanke om mark- eller vattenföroreningar.

31. Har en konkursförvaltare ett straffrättsligt ansvar?

En konkursförvaltare har, precis som andra ställföreträdare, ett ansvar för de åtgärder som konkursförvaltaren vidtar. Däremot kan en konkursförvaltare aldrig bli ansvarig för något som konkursgäldenären gjort.

Lästips!

I ett avgörande, [NJA 2003 s. 599](#), ogillades ett åtal mot en konkursförvaltare avseende en för sent inlämnad miljörapport. Detta då miljörapporten avsåg kalenderåret före konkursutbrottet och när konkursförvaltaren förordnades kvarstod endast mindre än 3 veckor innan rapporten skulle lämnas in.

⁶ Se fotnot ovan.

32. Vad är skillnaden mellan konkurs, likvidation och rekonstruktion?

En juridisk person kan avvecklas på olika sätt, två av dessa är likvidation och konkurs. En juridisk person kan likvideras av olika skäl, men en likvidation, till skillnad från en konkurs, beror inte på bristande betalningsförmåga.

En likvidation kan ske både frivilligt och av tvång. Om det exempelvis saknas ställföreträdare i ett bolag kan bolaget under vissa former komma att tvångslikvideras. Ett bolag som är under likvidation kan, precis som innan likvidationen, motta förelägganden om exempelvis efterbehandling och ingå avtal. Det vill säga bolaget har fortfarande rätts-
 En likvidation beror inte på
 "dålig ekonomi".
 handlingsförmåga. Inom miljötillsynen ska ett bolag i likvidation alltså
 behandlas som vilket annat bolag som helst. Bolaget i likvidation kan
 försättas i konkurs om man upptäcker att tillgångarna inte täcker
 skulderna. I Bolagsverkets Näringslivsregister kan du hitta information om bolag i
 likvidation.

En företagsrekonstruktion är ett slags tillstånd för företag med betalningssvårigheter att under en viss period få skydd mot konkurs och utmätning. Tingsrätten fattar beslut om rekonstruktion och utser en rekonstruktör. Hen får till uppgift att undersöka om företagets verksamhet kan drivas vidare på något sätt och om det finns möjlighet att träffa en ekonomisk uppgörelse med borgenärerna.

En juridisk person, som har genomgått en rekonstruktion, lever vidare efter det att rekonstruktionen har avslutats. När en likvidation eller en konkurs avslutas upphör däremot den juridiska personen normalt att existera. I vissa fall kan dock ett aktiebolag välja att upphöra med likvidationen för att i stället fortsätta verksamheten.

Del 3 – Beskrivning av konkursprocessen

Nedan följer en översiktlig kronologisk beskrivning av konkursprocessen. Av naturliga skäl sker visst arbete parallellt och beroende av omständigheterna i den aktuella konkursen i viss annan ordning än vad som anges nedan.

1. Ansökan om konkurs lämnas in

Antingen lämnar en borgenär eller konkursgäldenären själv in en ansökan om konkurs till tingsrätten.



2. Beslut om konkurs och konkursförvaltare

Tingsrätten fattar beslut om konkurs och utser en konkursförvaltare att hantera konkursen. Konkursförvaltarens rätt att agera i konkursen framgår av dokumentet *Bevis om förordnande*.



3. Konkursförvaltaren omhändertar boet

Konkurshandläggningen börjar med att konkursförvaltaren bildar sig en uppfattning om konkursgäldenärens tillgångar, skulder och avtal. Konkursförvaltaren måste också informera konkurstillsynen och eventuell personal om konkursen.

Om konkursgäldenären driver en rörelse vid konkursutbrottet måste konkursförvaltaren omgående fatta beslut om den fortsatta verksamheten. Vissa verksamheter kan säljas mer förmånligt om verksamheten är i drift, varför det ibland kan vara aktuellt för konkursförvaltaren att driva verksamheten vidare. Andra verksamheter riskerar att orsaka konkursboet stora kostnader, varför en snabb avveckling av verksamheten är mest fördelaktig. Konkursförvaltaren måste hela tiden ha borgenärernas bästa för ögonen och fatta de beslut som hen anser ger borgenärerna flest fördelar.

Konkursförvaltaren måste också ta reda på om det bedrivits någon miljöfarlig verksamhet eller om det förvaras något miljöfarligt avfall. Vid misstanke om mark- eller vattenföroreningar är konkursförvaltaren skyldig att anmäla det till miljötillsynsmyndigheten.



4. Konkursbouppteckning upprättas

Konkursgäldenären har en skyldighet att lämna uppgifter om tillgångar och skulder, panter och avtal, bokföring och annat som är av betydelse till konkursförvaltaren. Konkursförvaltaren sammanställer uppgifterna till en så kallad konkursbouppteckning. Den skickas sedan till den tingsrätt som hanterar konkursen.



5. Edgångssammanträde hålls

Edgångssammanträdet syftar till att konkursgäldenären ska gå ed på att konkursbouppteckningen stämmer. Eden innebär att konkursgäldenären försäkrar att det inte finns några andra tillgångar eller skulder än de som tas upp vid edgången.



6. Avveckling av konkursboet

Konkursförvaltaren ska göra det som främjar en förmånlig och snabb avveckling av konkursboet. Om konkursförvaltaren har beslutat att driva vidare eventuell verksamhet försöker konkursförvaltaren att sälja hela den aktiva rörelsen. I annat fall försöker förvaltaren, antingen själv eller med hjälp av till exempel en auktionsfirma, att sälja de enskilda tillgångarna. Förvaltaren ska också avveckla konkursboet på andra sätt, så som att säga upp avtal, hantera personalfrågor och driva in kundfordringar.



7. Förvaltarberättelse upprättas

Konkursförvaltaren ska upprätta en så kallad förvaltarberättelse. I den utreds bland annat orsakerna till konkursen och eventuella bokföringsbrott. Konkursförvaltaren utreder också om de transaktioner som gäldenären gjort innan konkursen skulle kunna återvinnas till konkursboet. Om konkursgäldenären har gjort sig av med tillgångar före konkursen kan konkursförvaltaren, under vissa omständigheter, begära att transaktionerna går tillbaka (återvinns).



8. Eventuell halvårsberättelse upprättas

Om en konkurs inte har avslutats efter sex månader från edgångssammanträdet ska konkursförvaltaren lämna in en så kallad halvårsberättelse till konkurstillsynen. Tingsrätten ska också få en kopia av den. I halvårsberättelsen ska konkursförvaltaren redogöra för vilka åtgärder som vidtagits för att avsluta konkursen. Från och med andra halvårsberättelsen ska även orsakerna till att konkursen inte har avslutats redovisas. Vanligen lämnas också en bedömning av om konkursen kan avslutas under kommande halvårsperiod. Halvårsberättelsen ska också innehålla en kronologisk och systematisk sammanställning av konkursboets affärshändelser.

**9. Bevakningsförfarande**

En konkursförvaltare kan ansöka om att tingsrätten ska besluta om ett så kallat bevakningsförfarande. Genom ett bevakningsförfarande i tingsrätten får konkursförvaltaren reda på vilka borgenärer som finns och vilka krav de har. Alla fordringar, även de för konkursgäldenären eller konkursförvaltaren kända, måste bevakas om de inte har säkerhet. Den borgenär som inte gör någon framställan och saknar panträtt får ingen utdelning i konkursen. Om konkursförvaltaren inte begär bevakningsförfarande är hen ansvarig för att rätt borgenär får rätt utdelning. Om oprioriterade borgenärer kommer att få utdelning eller om man kan förvänta sig tvister om fordringarna kan det vara lämpligt med ett bevakningsförfarande.

När tiden gått ut för att anmäla sin fordran till tingsrätten får konkursförvaltaren möjlighet att göra anmärkningar på de fordringar som anmälts. Anmärkning kan exempelvis göras på att fordrans storlek inte är styrkt. Om borgenären inte godkänner konkursförvaltarens anmärkning får tingsrätten slutligt avgöra saken.

**10. Konkursen avslutas**

När konkursförvaltaren avvecklat alla tillgångar och utrett verksamheten avslutas konkursen. Hur det ska göras beror på resultatet i konkursen. Förenklat kan man säga att:

- om det inte finns några pengar i konkursen kan konkursen skrivas av,
- om det finns pengar att dela ut ska konkursförvaltaren upprätta ett utdelningsförslag som skickas till tingsrätten. De som berörs av utdelningsförslaget har möjlighet att rikta invändningar mot detta till tingsrätten som därefter prövar förslaget. När tingsrätten fastställt utdelningsförslaget anses konkursen avslutad.

När förvaltaren har avslutat sitt uppdrag ska hen upprätta ett antal sluthandlingar, så som slutredovisning och arbetsredogörelse. Dessa granskas av konkurstillsynen.

Om det skulle visa sig att det finns mer tillgångar än skulder får konkursgäldenären, när den är en fysisk person, överskottet. Är konkursgäldenären en juridisk person, beslutar tingsrätten om att bolaget ska träda i likvidation i stället.

Om konkursen inte övergår i likvidation upplöses den juridiska personen när konkursen avslutats och finns därefter inte kvar. För fysiska personer innebär konkursens avslut endast att konkurstillståndet upphör. De skulder som inte blivit betalda under konkursen finns formellt sett kvar.

Kontakta!

Den som är intresserad av ekonomin och vad som händer i en viss konkurs eller med en viss fastighet som ingår i konkursen kan kontakta tingsrätten, konkursförvaltaren eller konkurstillsynen för att få del av konkursbouppteckning och halvårsberättelse.